

7. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Departament stratehichnykh rozsliduvan' Natsional'noyi politsiyi Ukrayiny : Nakaz Natsional'noyi politsiyi Ukrayiny vid 23.10.2019 r. № 1077. [On approval of the Regulation on the Strategic Investigation Department of the National Police of Ukraine: Order of the National Police of Ukraine dated 10.10.2019 № 1077]. [in Ukr.].

8. Darahan, V. V. (2015) Orhanizatsiyno-pravovi problemy pryznachennya ta provedennya perevirky finansovo-hospodars'koyi diyal'nosti pidrozhdilamy PZSE MVS Ukrayiny. [Organizational and legal problems of appointment and verification of financial and economic activity by the SEE units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. Byuleten' z obminu dosvidom roboty MVS Ukrayiny. № 202. S. 36–41. [in Ukr.].

SUMMARY

Капустнык В. В. Directions of improvement of legal regulation of carrying out by the National Police units of operational-search measure «Getting acquainted with financial and economic activity of enterprises». The article is devoted to the definition of directions of improvement of legal regulation of carrying out operative-search measure "familiarization with financial and economic activity of enterprises" by units of the National police. It is established that today there is a lack of thorough research on the directions of improving the legal grounds for conducting an operative-search event "familiarization with the financial and economic activity of enterprises" by units of the National Police.

It is established that familiarization with the financial and economic activity of enterprises is one of the main and effective mechanisms for obtaining and verifying primary information about abuse in the economic and official sphere, which is used by many law enforcement and controlling bodies of the state. However, to date, the said operative-search measure cannot be used to the full extent by the units of the National Police, since the provisions of the Law of Ukraine "On Operational-Investigative Activity" contain separate legislative conflicts and contradictions.

It is proved that the interpretation of the existing rule governing the introduction of financial and economic activity of enterprises leads to legal conflict, since it is not clear how the said measure will be carried out for suspected of committing a crime, since in this case criminal proceedings should already be opened, and after its opening, the search operations are terminated.

It is established that today the legislator has sufficiently enshrined the issue of familiarization with the financial and economic activity of enterprises, however, in the normative legal acts, insufficient attention is paid to the interpretation of the law regarding familiarization with the financial and economic activity of enterprises. It has been proposed to adopt the Instruction on the Organization and Conduct of Familiarity with Financial and Economic Activities of Enterprises, as well as to introduce responsibility for non-compliance with the legal requirements of officials of the National Police of Ukraine.

Keywords: financial and economic activity, legal regulation, operational search activities, operational search activities, National Police.

УДК 343

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-1-215-220

Павлова Н. В.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ ДЕМОНСТРАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ (АНАТОМІЧНИХ ЛЯЛЬОК) ПІД ЧАС ДОПИТУ МАЛОЛІТНЬОЇ ОСОБИ

Висвітлено питання використання демонстраційних засобів під час допиту малолітніх осіб, які є потерпілими від насильницьких злочинів, у тому числі вчинених на сексуальному ґрунті. Наведено характеристику таких демонстраційних засобів, як анатомічні ляльки, зазначено принципи їх використання, зосереджено увагу на їх значенні для досудового провадження. Запропоновано різноманітні варіанти застосування демонстраційних засобів залежно від ситуації, що склалася на допиті.

Ключові слова: допит, малолітня особа, неповнолітній, потерпілий, демонстраційні засоби, анатомічні ляльки, «кризова» кімната.

© Павлова Н. В., 2020

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1572-4648>

pavlova_natalia_vvv@ukr.net

Постановка проблеми. Українське суспільство почало усвідомлювати, наскільки поширеним явищем стало насильство в різних його формах та проявах, і як це травмує дітей, що стають його жертвами. Всупереч поширеній думці, кривдниками нерідко є не незнайомці, а родичі й люди, яких дитина знає і яким довіряє. Діти часто соромляться або бояться розповісти про те, що з ними відбувається. Основними причинами незвернення дітей до правоохоронних органів вважають страх помсти кривдника, сором перед оточенням, зневіра в можливостях захисту, небажання згадувати та говорити про травмуючі події, а іноді діти просто не знають іншого ставлення до себе, а тому вважають його нормою [1, с. 3].

Тому проводити допит без зайвого психологічного травматизму необхідно в умовах, дружніх для дитини, в обстановці, в якій вона відчуватиме себе в безпеці. Кращим варіантом є проведення допиту у «кризовій кімнаті», яка спеціально пристосована для роботи з такою категорією осіб. Водночас через певні вікові та психологічні особливості дитини, допит з нею доцільно проводити в ігровій формі із використанням демонстраційного матеріалу (анатомічні ляльки, іграшки, картки, малюнки тощо), що означає специфіку такої слідчої (розшукової) дії.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми свідчить, що низка положень стосовно допиту неповнолітнього досліджувалися вченими, як-от: С. В. Авраменко, Р. С. Белкін, А. І. Долгова, Л. І. Казміренко, В. О. Коновалова, Є. М. Левшиць, Т. П. Матюшкова, С. С. Ординський, Н. В. Павлюк, І. В. Романовська, В. Ю. Шепитько, Є. С. Хижняк, С. І. Яковенко та ін.

Проте питанням використання демонстраційних засобів під час допиту малолітньої особи дотепер не приділялося достатньої уваги. Тим часом як анатомічні ляльки та інші демонстраційні засоби успішно використовуються у багатьох країнах світу при розслідуванні жертв сексуального насильства. Протягом останніх років анатомічні ляльки стали з'являтися і в «кризових кімнатах» територіальних підрозділів Національної поліції України. Проте слідча практика потребує фахових навиків та теоретичних знань щодо використання таких демонстраційних засобів під час допитів неповнолітніх.

Метою статті є висвітлення значення демонстраційних засобів у кримінальному провадженні щодо малолітніх осіб, які є потерпілими у вчиненні сексуально-насильницьких злочинів, та надання пропозицій щодо використання анатомічних ляльок під час допиту таких осіб.

Виклад основного матеріалу. Діти, які стали жертвами статевих та насильницьких злочинів, потребують особливої уваги, адже така категорія злочинів є досить прирваною і ділитися, згадувати пережите досить важко, особливо неповнолітнім (малолітнім) особам. Такий злочин щодо них може нанести в майбутньому непоправні психологічні проблеми, що завдасть їм нормально розвиватися, створювати сім'ю. Тому слідчий, який проводить допит, має бути вкрай делікатним, його питання повинні бути психологічно обмірковані. Встановлення психологічного контакту та повної довіри між потерпілою особою та слідчим вкрай важливе [2, с. 282].

На практиці виявляється дуже складно спілкуватися з дітьми, постраждалими від насильства. По-перше, дитина замикається в собі й не бажає розповідати незнайомій людині, що з нею трапилося. По-друге, у малому віці дитина не зовсім правильно може описати подію через незнання термінології, особливо тієї, що стосується анатомічних частин тіла. Отримати необхідні свідчення від дитини без стресу та психологічного травмування можна шляхом використання анатомічних ляльок, оскільки дитина асоціює себе з лялькою і навіть може показати, як їй завдали шкоди. Тобто, завдяки постановці питання «від третьої особи» краще встановлюється контакт між психологом або слідчим та дитиною. Не тільки діти, а й люди з певними вадами психіки, порушеннями мови та сенсорних відчуттів тощо можуть за допомогою демонстраційних засобів краще висловити те, що з ними трапилось.

Як демонстраційні засоби, за допомогою яких можна налагодити контакт і в ігровій формі отримати показання, можуть також бути:

- приладдя для самостійного відтворення дитиною подій шляхом малювання (олівці, ручка, фломастери, папір), ліпки (пластилін);
- набір карток (із зображеннями різних частин тіла, анатомічними малюнками, зображеннями емоцій, зображеннями подій тощо);
- м'які іграшки тварин, іграшки-автомобілі, іграшки-будинки тощо (для засто-

сування в ігровій формі) тощо.

Водночас представники Чеської Республіки, які успішно розробили методу використання анатомічних ляльок під час допиту й активно запроваджують цю методу в правоохоронну та освітню діяльність інших країн, зосереджують увагу на обов'язковому дотриманні принципів.

Тому до загальних принципів використання демонстраційних засобів слід віднести допоміжні, а саме анатомічні ляльки – це специфічні засоби, які:

- 1) ніколи не повинні входити до інтер'єру в кабінетах слідчих;
- 2) ніколи не повинні бути доступними для вільного користування дітьми (на відміну від інших іграшок та предметів);
- 3) їх використання є частиною допиту, тому їх не слід застосовувати ізольовано (наприклад, лише працюючи з цими манекенами, а допитувати в іншому місці).

Допитувана дитина – жертва сексуального насильства або жорстокого поводження, тому слід уникати вторинної травматизації. Водночас конкретними принципами використання анатомічних ляльок є:

- під час використання демонстраційних засобів завжди слід враховувати, коли, де та ким проводиться допит;
- анатомічні ляльки слід використовувати, коли необхідно провести допит в ігровій формі;
- анатомічних ляльок найкраще використовувати в спеціалізованій кімнаті для допиту – «кризовій кімнаті»;
- повинні застосовуватись тільки працівниками, навченими до їх використання, інакше є ризик вторинної травматизації дітей, які будуть допитані [3].

У загальному вигляді анатомічні ляльки є демонстраційними засобами, які зображують усю родину в кількох поколіннях: хлопчика і дівчинку, жінку, чоловіка, діда та бабусю. Ляльки одягнені в одяг, який можна легко роздягнути. На тілі персонажів зображуються статеві органи. Також передбачені отвори.

Для належного використання необхідно забезпечити, щоб вказані демонстраційні засоби завжди мали охайний вигляд (розчесані, одягнені), оскільки використання ляльок, вже роздягнених, може істотно вплинути на емоційний стан та переживання дитини, яка спостерігає за такою лялькою і має управляти нею.

Анатомічні ляльки не повинні знаходитись у кімнаті відразу в полі зору дитини – оптимально мати їх під рукою, наприклад, у ящику чи оригінальній упаковці. Однак особа, що допитує, повинна знати, в якій послідовності вони розташовуються (важливість підготовки). Шукати окремих персонажів під час фактичного допиту абсолютно недоцільно, як і виставляти всіх персонажів.

Перед тим, як від словесних свідчень перейти до показових засобів, слід зазначити, наприклад: «Мені потрібно це краще зрозуміти. Ти можеш мені показати?» або «Я розумію, що тобі незручно говорити про це. Тож ти можеш мені показати?». Дуже доречно включити слово «будь ласка».

Першим дитині необхідно завжди показувати персонаж, який асоціюється в неї із собою (персонаж дівчинки дівчинці та хлопчика хлопчику). Коментар може бути, наприклад, такий: «Будь ласка, скажи мені, чи нагадує тобі будь-яка з ляльок когось? Ось ця маленька дівчинка (хлопчик) не нагадує тобі себе?».

Потім слід дитині запропонувати показати, що з цієї лялькою відбувалося, при цьому дозволяючи їй роздягати.

Якщо дитина менш активна, можна запропонувати максимальну допомогу – тримати ляльку або частину одягу (але слідчий не повинен роздягати ляльку). Здійснюючи це, слід уважно спостерігати за проявами дитини: як вона дивиться на процес роздягання і як вона дивиться на зображені геніталії (із соромом, злістю, огидою тощо).

Також слід з'ясувати, як дитина може назвати окремі частини тіла. Переходячи до геніталій, слід запитати дитину, як вона їх називає і з чим асоціює. Необхідно прийняти стримано позначення дитини й уникати проявів здивування й контролювати інші емоції. Також недоцільно виправляти дитину в її виразах і повідомляти правильне маркування. Допит – це не сексуальне виховання й немає іншого вибору, як прийняти висловлення дитини і використовувати той самий знак, звичайно, для подальших запитань.

Після того, як дитина показала себе та продемонструвала рівень знань щодо частин тіла, слідчий розміщує на столі інших одягнених ляльок і просить дитину обрати персонажа, з ким вона переживала певну ситуацію. Знову слід прийняти вибір дитини,

як би дивно це не було (часто дитина бачить людину років 30–40 як стару, тому вона може обрати ляльку чоловіка похилого віку як злочинця, навіть якщо винуватцем був брат). Спотворення у сприйнятті в стресовій ситуації не є винятком. Якщо є різниця між тим, що відомо про злочинця, і тією фігурою, яку дитина обрала, можна запропонувати можливість виправлення у коректний спосіб.

Коли дитина обрала кривдника, слід швидко прибрати інші засоби, щоб на столі залишалися лише ляльки дитини та порушника. Інші демонстраційні засоби повинні бути поза увагою дитини (але слід мати їх під рукою, оскільки існують випадки, коли до злочину причетні кілька осіб).

Після обрання дитиною ляльки, схожої на кривдника, можна запитати: «Покажи, що це було?», «Як він це зробив?», «Де він був?», «Покажи, куди дійшов?», «Куди торкався?», «У що він був одягнений?», «У що ти був одягнений(на)?», «Він стояв чи лежав, чи ...?», «Ти кажеш, що він був одягнений – чи носив він ...?».

Можна використовувати під час допиту й інші демонстраційні засоби одночасно з ляльками: м'які іграшки тварин, макети будиночків, іграшкове ліжко, ванну, картки із зображенням емоцій, певних місць (наприклад, кінотеатр, футбольне поле, ліс, аптека, магазин, дитячий садочок, лікарня та ін.). Слід скористатися грайливістю та креативністю дітей, наприклад, запитати: «Це як ліжко, а може ти був на цьому ліжку?». Потім слід поставити обрану ляльку на ту позицію, яку обрала дитина, і запитати: «А як все було? Покажи».

Наприкінці слід запитати «Чи є ще щось таке, що ти не розповів?». Якщо дитина підтвердить, що це все (а в особі, яка допитує, більше не виникає запитань), то слід негайно заховати ляльок. Якщо дитина має прохання одягти ляльку – не слід їй заважати в цьому. Обов'язково наприкінці слід подякувати дитині.

Під час допиту слід підтримувати дитину, але не нахвалювати її. Наприклад, фраза «Ти ж такий розумний» численну кількість разів може збільшити настороженість і недовіру до особи, яка допитує [3].

Слід зазначити, що згідно із ст. 227 КПК України під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи забезпечується участь законного представника, педагога або психолога, а в разі потреби – лікаря [4]. З огляду на зміст цієї норми можна побачити, що законодавець передбачає альтернативний варіант у вирішенні питання щодо запрошення на допит вказаної категорії осіб, тобто можна запросити як педагога, так і психолога. Проте, на нашу думку, якщо передбачається під час допиту використовувати анатомічні ляльки у справах про насильницько-сексуальні злочини стосовно малолітньої особи, участь психолога повинна бути не альтернативним, а обов'язковим варіантом. Як вже зазначалося, малолітні мають схильність до самонавіювання, фантазування, неправильного сприйняття фактів і подій, у нього недостатньо сформований словниковий запас, він може плутатися у формах, кольорах та розмірах тощо. Їх свідчення вимагають психологічно обґрунтованої інтерпретації. Знаючи особливості психологічного розвитку на певному етапі розвитку дитини, саме психолог допоможе слідчому надати правильну оцінку показань малолітньої особи та сформулювати питання з погляду педагогіки і психології.

Спеціаліст-психолог може робити заяви, які підлягають занесенню у протокол судової чи слідчої дії. Він має право проводити спостереження, консультувати зі спеціальних питань, допомагати правильно викладати ці питання у протоколах процесуальних дій; звертатися з дозволу слідчого з питаннями до інших учасників процесуальних дій. Проте, як слушно зауважують С. В. Белан та Т. О. Луценко, ці можливості мають і низку обмежень, серед яких заборона робити висновки про правильність проведення слідчим допиту неповнолітнього та відсутність права діяти самостійно без вказівки слідчого, суду на допиті [5, с. 31].

Водночас зовсім не йдеться про пасивну позицію з боку психолога. Слід сказати, що більшість науковців наполягає на активній позиції спеціаліста під час допиту неповнолітніх. На думку В. Мозгової, щоб участь психолога не була формальною, слід передбачити можливість завчасно обговорити із фахівцем стратегію допиту та обсяг інформації, який потрібно отримати під час його проведення. Це надає можливість визначити тривалість допиту і скласти перелік запитань з урахуванням особливостей дитини [6, с. 95]. Навіть якщо дитина після пережитого тримається добре, тільки психолог правильно визначить її фізичне та психологічне самопочуття й, за потреби, зможе надати кваліфіковану допомогу й необхідні поради, а також, застосовуючи різні методики, до-

поможе дитині послабити відчуття страху, суму, сорому, провини, злості тощо [7, с. 75].

Щодо участі законного представника аргументовано визначився С. М. Авраменко, що здебільшого присутність батьків як законних представників заважає отриманню достовірної та повної інформації, оскільки неповнолітні в присутності найрідніших людей соромляться розповісти все, що з ними відбувалося, особливо, якщо стосовно них вчинялися сексуальні дії. Тому (під час допиту неповнолітніх потерпілих) дитина не повинна бачити й розуміти, що вони її чують, вони можуть знаходитися в сусідній кімнаті й бачити все через скло позавізуального спостереження або по відеозв'язку [8, с. 117].

Слід зазначити, що запровадження у КПК України норми, яка передбачає можливість проведення допиту в режимі відеоконференції є одним із стратегічних заходів вирішення завдань кримінального судочинства. У п. 3 ст. 232 КПК України йдеться про можливість ставити запитання й отримувати відповіді осіб, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії дистанційно, можливість реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, що передбачені КПК. У цьому разі всі учасники відеоконференції повинні слухати та бачити один одного в режимі реального часу і в такий спосіб ставити запитання, отримувати відповіді, надавати для ознайомлення документи та інші предмети тощо [9, с. 117].

Підсумовуючи викладене, можна зробити **висновок**: по-перше, допит дитини, яка потерпіла від насильства, психологічно є дуже напруженою дією, особливо, якщо кривдником була знайома людина; по-друге, проводити допит без зайвого психологічного травматизму необхідно в умовах, дружніх для дитини, в обстановці, в якій вона відчуватиме себе в безпеці. Кращим варіантом є проведення допиту у «кризовій кімнаті», яка спеціально пристосована для роботи з такою категорією осіб, із обладнанням відеоконференцзв'язку; по-третє, через певні вікові та психологічні особливості дитини, допит з нею доцільно проводити в ігровій формі із використанням демонстраційного матеріалу (анатомічні ляльки, іграшки, картки, малюнки тощо), що визначає специфіку такої слідчої (розшукової) дії; по-четверте, використання анатомічних ляльок передбачає дотримання обов'язкових принципів та правильного з ними поводження з метою недопущення повторної віктимізації та травматизму. Перспективою подальших розвідок у цьому напрямку є дослідження можливостей використання під час допиту неповнолітніх й інших демонстраційних засобів, зокрема: карток, фотокарток, паперу та олівців, а також їх застосування під час допиту осіб із вадами психіки.

Список використаних джерел

1. Щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство : метод. рекомендації / Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська, Т. Цюман. Київ, 2015. 114 с.
2. Авраменко С. М. Допит неповнолітніх осіб, які стали жертвами статевих злочинів: нормативно-правовий аспект. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. № 1/2016. С. 279–288.
3. Jana Procházková. Metodika používání demonstračních pomůcek při výslechu dětských obětí: manuální. Praha, leden 2015. 28 St.
4. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Белан С. В., Луценко Т. О. Особливості залучення спеціаліста-психолога у кримінальному процесі. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. Харків, 2010. Вип. 7. С. 28–36.
6. Мозгова В. Тактико-психологічні особливості допиту неповнолітніх, які постраждали від сексуального насильства. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 4. С. 94–97.
7. Волинець Л. С., Гурковська Л. П., Савчук І. В. Надання допомоги дітям-жертвам злочинів, пов'язаних із торгівлею дітьми, дитячою проституцією, дитячою порнографією, проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини, з урахуванням національної та міжнародної практик : метод. посіб. Київ : К.І.С., 2011. 132 с.
8. Авраменко С. М. Розслідування розбещення неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 242 с.
9. Павлова Н. В. Проблеми та перспективи дистанційного судочинства. *Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ*. 2013. № 2 (66). С. 477–484.

Надійшла до редакції 27.01.2020

References

1. Shchodo opytuvannya ditey, shcho staly svidkami ta/abo zhertvamy nasyt'stva, a takozh vchynyly nasyt'stvo [Concerning the questioning of children who witnessed and / or suffered violence and who committed violence] : metod. rekomendatsiyi / D. Puras, O. Kalashnyk, O. Kochemyrov's'ka, T. Tsyuman. Kyiv, 2015. 114 s. [in Ukr.].
2. Avramenko S. M. (2016) Dopyt nepovnolitnikh osib, yaki staly zhertvamy statevykh zlochyniv: normatyvno-pravovyy aspekt. [Interrogation of minors who have been victims of sexual crimes: the regulatory aspect]. *Visnyk Chernivets'koho fakul'tetu Natsional'noho universytetu «Odes'ka yurydychna akademiya»*. № 1/2016. S. 279–288. [in Ukr.].
3. Jana Procházková. Metodika používání demonstračních pomůcek při výslechu dětských obětí: manuální. Praha, leden 2015. 28 St.
4. Kryminal'nyy protsesual'nyy Kodeks Ukrayiny vid 13.04.2012 r. № 4651-VI. [Criminal Procedure Code of Ukraine of April 13, 2012 № 4651-VI]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Byelan, S. V. & Lutsenko, T. O. (2010) Osoblyvosti zaluchennya spetsialista-psykholoha u kryminal'nomu protsesi. Problemy ekstremal'noyi ta kryzovoyi psykholohiyi. [Features of involvement of the specialist psychologist in criminal process. Problems of extreme and crisis psychology]. *Kharkiv. Vyp. 7*. S. 28–36. [in Ukr.].
6. Mozhova, V. (2015) Taktyko-psykholohichni osoblyvosti dopytu nepovnolitnikh, yaki postrazhdaly vid seksual'noho nasyt'stva. [Tactical and psychological features of interrogation of minors who have suffered from sexual abuse]. *Naukovyy chasopys Natsional'noyi akademiyi prokuratury Ukrayiny*. 2015. № 4. S. 94–97. [in Ukr.].
7. Volynets', L. S. & Hurkov's'ka, L. P. & Savchuk, I. V. (2011) Nadannya dopomohy dityam-zhertvam zlochyniv, pov'yazanykh iz torhivleyu dit'my, dytyachoyu prostytutsiyeyu, dytyachoyu pornohrafiyeyu, proty statevoyi svobody ta statevoyi nedotorkanosti dytyny, z urakhuvannyam natsional'noyi ta mizhnarodnoyi praktyk [Assistance to child victims of crimes related to child trafficking, child prostitution, child pornography, against sexual freedom and sexual immunity of a child, taking into account national and international practices] : metod. posib. Kyiv : K.I.S. 132 s. [in Ukr.].
8. Avramenko, S. M. (2017) Rozsliduvannya rozbeshchennya nepovnolitnikh [Investigation of juvenile abuse] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Kyiv. 242 s. [in Ukr.].
9. Pavlova, N. V. (2013) Problemy ta perspektyvy dystantsiynoho sudochnystva. [Problems and prospects of remote justice]. *Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 2 (66). S. 477–484. [in Ukr.].

SUMMARY

Pavlova N. Use of demonstration means (anatomic dolls) during interrogation of a minor. The article deals with the use of demonstration means during the interrogation of minors who are victims of violent crimes, including those committed on sexual grounds. It is noted that in practice it is very difficult to communicate with children affected by violence. First, the child locks himself in and does not want to tell the stranger what happened to her. Secondly, at a young age, a child may not be able to correctly describe an event because of a lack of terminology, especially that of anatomical parts of the body.

It is possible to obtain the necessary testimonies from a child without stress and psychological trauma through the use of anatomical dolls, since the child associates himself with the doll and can even show how it has been harmed. That is, by asking a "third party" question, it is better to establish contact between the psychologist or the investigator and the child. Not only children, but also people with certain mental health problems, impaired language and sensory sensations, etc., can better express what has happened to them through demonstration tools.

The characteristics of such demonstration means as "anatomical dolls" are highlighted, the principles of their use are outlined, attention is paid to their importance for pre-trial proceedings. A variety of demonstration options are offered, depending on the situation at the interrogation. It is substantiated that it is necessary to conduct the interrogation without unnecessary psychological traumatism in a child-friendly environment in which it will feel safe. The best option is to interview in a "crisis room" that is specifically tailored to handle this category of people, including video conferencing.

Tactical and procedural peculiarities of engaging in the interrogation of juvenile victims of violent and sexual crimes, a psychologist, a legal representative and other obligatory participants are explored. Knowing the peculiarities of psychological development at a certain stage of the child's development, it is the psychologist who will help the investigator to give a correct assessment of the testimony of a minor and to formulate questions in terms of pedagogy and psychology.

Keywords: *interrogation, minor, juvenile, victim, demonstration facilities, anatomical dolls, crisis room.*